

AMELLER NİYETLERE GÖREDİR*

Eûzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm. Bi'smi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kemâ yenbağî licelâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayra halkihî, eşrefi'l-enbiyâi ve'l-mürselîn, seyyidinâ muhammedin ve âlihî ecmaîne't-tayyibîne't-tâhirîn...

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri yaptığımız hacları, umreleri, ibâdetleri, tâatleri makbul ibâdetlerden eylesin... Dergâh-ı mecd-i ulûhiyyetinde lütfuyla, keremiyle hatalarımıza, eksiklerimize, kusurlarımıza rağmen, hatasız gibi ahsen ve etem gibi kabul eylesin...

Nice nice kereler haclar ve umreler yapmayı, bu mübârek beldeleri ziyâret etmeyi nasîb eylesin... Çünkü hac, bir önceki hacle aradaki günahları siler, kefâret olur ve insanı annesinden doğduğu gündeki gibi günahlardan arınmış, mâsûm, pak hale getirir.

Bayramlarımız da mübârek olsun... Ve nice nice bayramlara Allah dünyada bizi erıştirdiği gibi, ahirette de rıdvân-ı ekberine erıştirip en büyük bayramı da gösterecek...

a. Amellerin Değeri

Çok muazzam ve çok muhteşem, çok ibretlerle

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

dolu bir ibâdeti, bazı kardeşlerimiz ilk defa, daha önceden gelmiş olanlar da kaçınıcı kereyse burada müşâhade etmiş oldular.

Son derece büyük hikmetleri ihtivâ ediyor. Son derece muazzam fâideler sağlıyor müslümanlara, bu hac ibâdeti... Hem dünya hem ahiretleri için birçok menfaatler temin ediyor.

Peygamber SAS Hazretleri buyurdu ki:¹

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

(خ. م. د. ن. ه. حم. عن عمر)

(*Inneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât.*) “Ameller, kalbin o ameli işlerken beslediği niyete göre

¹ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.1, no:1; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1515, no:1907; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.670, no:2201; Neseî, *Sünen*, c.I, s.58, no:75; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1413, no:4227; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.25, no:168; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.73, no:142; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.50, no:1; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.9, no:37; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.17, no:40; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.380, no:257; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.336, no:6837; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.41, no:181; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.79, no:78; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.42; Hamîdî, *Müsned*, c.I, s.16, no:28; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.195, no:1171; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.62, no:188; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.244; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.136, no:656; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXXII, s.166; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.171; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.488, no:7438; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.64, no:257; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.380, no:3707; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.48, no:78; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.206, no:483; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.342; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.422, no:7263; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.1, no:1; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.IX, s.459, no:8819.

değer kazanır veya kazanmaz.” Kâr veya zarar kalptendir, niyettendir. Allah-u Teâlâ fadl ü kereminden, cömertliğinden, niyeti iyi olduğu zaman, yapamadığı bir haseneyi bile, iyi işi bile, ibâdeti bile yapmış gibi sevap verir. Niyeti kötü olduğu zaman da, yapmış olduğu ibâdeti bile riyâ ve süm’aya yazıp, ihlâssız olduğundan reddedip, kabul etmeyip *hebâen mensûrâ* olacağı Kur’an-ı Kerim’de sabit bulunmuştur.

O halde en mühim olan mesele, insanın kalbini tanzim edebilmesi, gönlüne sahip olabilmesidir.

لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ
التَّقْوَى مِنْكُمْ

(الحج: 37)

(*Len yenâla’llâhe lühûmühâ ve lâ dimâühâ ve lâkin yenâlühü’ttakvâ minküm.*) [Onların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır; fakat ona sadece sizin takvânız ulaşır.](Hac, 22/37) buyruluyor.

“Kestiğiniz kurbanların etleri, kanları Allah’a ulaşacak değildir.” Zaten o hayvanı da yaratan Allah’tır, bizi de yaratan Allah’tır. Hayatımız Allah’tandır, sıhhatimiz Allah’tandır. Yediğimiz içtiğimiz nimetler, alemlerin rabbi olan Allah-u Teâlâ Hazretleri’ndendir. Kimin malını kime ne yapıyoruz? (*Ve lâkin yenâlühü’t-takvâ*) “Sizden Allah’a makbul gelen, dergâhına çıkacak olan ve kabule şâyan görülecek olan takvâdır, takvânızdır.”

O bakımdan, bütün mesele insanın zî-şuur ve bâ-edeb bir kul olmasına bağlı oluyor. Yâni şuuru yüksekse, edebe sahip sâlih bir kul ise, anlayışı ve sevgisi kuvvetli ise; o kul iyi bir müslümandır. Bunlardan mahrumsa, zarfın büyük önemi yoktur, zahirin çok büyük kıymeti yoktur. Dış görünüşü yaldızlı olsa bile, o zaman kabul olmayabiliyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri, çok küçük davranışlara büyük mükâfatlar veriyor. Meselâ:²

ثَمَنُ الْجَنَّةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

(عد. وابن مردويه عن أنس؛ عبد بن حميد في تفسيره عن الحسن مرسل)

RE. 269/7 (*Semenü'l-cenneti lâ ilâhe illa'llah.*) “O cennet denilen muhteşem mükâfat yurdunun kazanılması ‘*Lâ ilâhe illa'llah*’ demekle...” Muhlisan... İhlâslı ve hakîkî bir kanat ile ‘*Lâ ilâhe illa'llah*’ diyorsa insan; “Allah var, şerîki nazîri yok; alemlerin rabbi sadece odur, yaratıcımız odur. Ben onun varlığını, birliğini ikrâr ettim.” zihniyetinde oluyorsa, bu “*semenü'l-cenneh*” oluyor, cennete girmenin duhûliye bedeli oluyor. “*Lâ ilâhe illa'llah*” diyen cennete giriyor. O bakımdan Allah-u Teâlâ Hazretleri, bu hac ibâdetine de çok çok büyük

² Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.2, s.103, no:2548; *İbn-i Adiy, Kâmil fi'dDuafâ*, c.VI, s.348; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.529, no:36461; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.I, s.270, no:107; Hasan-ı Basrî Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.52, no:157 ve s.419, no:1790; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.327, no:1048; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.11, no:11316, 13317.

mükâfatlar ihsân ve ikrâm eylemiş. Biliyorsunuz Ramazan'da da çok büyük hayr ü bereket vardı. Fakat bu faydası mü'mine, gayretli müslümana, hâlis muhlis insana... Yâni, kahvede oturan, İslâm'la yakından ilgisi olmayana; Ramazan mevsimi gelmiş, geçmiş, o rahmet yağmurundan bir damla bile yok... Ramazan'ın hayrından mahrum olan, çok büyük bir mahrumiyet içinde olmuş olur. Böyle olabiliyor birçok kimse... Ramazan geliyor, geçiyor; istifade etmemiş oluyor.

b. Ahir Zamanda Hacılar

Hacca gitmek de böyle... Ameller niyetlere göre olduğundan, bu muazzam masraf, bu muazzam zahmet ve meşakkat, Allah'tan dileyelim ki hebâen mensûrâ olmasın... Yâni boşa gitmesin. Çünkü, Peygamber SAS Hazretleri bir hadis-i şerifinde buyurdular ki:³

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَحُجُّ أَغْنِيَاءُ أُمَّتِي لِلنُّزْهَةِ
وَأَوْسَطُهُمْ لِلتِّجَارَةِ وَقَرَّاءُهُمْ لِلرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ
وَفُقَرَاءُهُمْ لِلْمَسْأَلَةِ

(خط. والديلمي عن أنس)

RE. 503/8 (*Ye'tî ale'n-nâsi zemânün*) “Benim ümmetimin üzerine asırlar geçecek öyle bir zaman gelecek ki, o zaman, (*yehuccü ağniyâü*

³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.444, no:8689; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.X, s.296, no:5433; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.399, no:3267; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXIII, s.461, no:26429.

ümmeî li'n-nüzheti) ümmetimin zenginleri tenezzüh için, safâ için, rahatlamak için, dinlenmek için, keyif için haccedecekler.”

“—Ben şöyle birazcık işten güçten ayrılayım da keyfime, rahatıma bakayım... Değişik yerler görmüş olayım... Turistik bir seyahat gibi, dinlenme seyahati gibi, tatil gibi...” Bu maksatla haccediyor.

(Ve evsatuhüm li't-ticâreti) “Aradaki orta kısım insanlar da ticâret için gidecek.”

“—İşte buradan şu kadar mal götürürüm, orada da şu kadara satarım... Oradan şu şu câzib malları alırım, buraya getiririm, bu kadara satarım... Haccı bedavaya getiririm, para da kazanmış olurum.” filân diye gidecek demek ki...

(Ve kurrâühüm) “Ümmetimin alimleri, *(li'r-riyâi ve's-süm'ah)* hacca gelmese, ‘Niye hacca gitmedi bu hoca, bu hafız?’ diyecekler diye, gösteriş için, mecbur kaldığı için gidecek.”

(Ve fukarâühüm li'l-mes'eleti) “Ümmetimin fakirleri dilenmek için haccedecekler.”

Adam geliyor şu diyardan veya bu diyardan... Birçok sakat getiriyor ve yolumuza diziyor, üçer metre arayla... Ve hiç birinden kurtulma imkânı olmayacak bir şekilde barikat yaparak... Kolu kopmuş, bacağı dönmüş sakat insanları önümüze saçıyor, “Bunlara para verin!” diye... Belli bir şirket getirmiş, onları oraya yaymış. Bunların buraya gelişi de, *(li'l-mes'eleti)* dilenmek için... Bunlar makbul hac mı? Hayır!

c. Cihadda Niyetin Önemi

Peygamber SAS Hazretleri'ne sordular ki:

“—Hangi cihad Allah yolundadır?” Buyurdu ki:⁴

مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ

(حم. م. خ. د. ت. ن. د. عن أبي موسى)

RE. 432/4 (*Men kàtele li-tekûne kelimetu'llâhi hiye'l-ulyâ, fehüve fî sebîli'llâh*) “Ancak Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin sözü en yüksek olsun, Allah'ın dini yayılsın, Allah'ın dinine hizmet olsun, İslâm'ın hakîkatleri yayılsın, kabul edilsin ve yücelsin diye çarpışan Allah yolundadır!” Ötekiler? Değil...

Ebû Hüreyre RA'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah SAS Efendimiz şöyle buyurmuş:⁵

⁴ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.58, no:123; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1512, no:1904; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.18, no:2517; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.179, no:1646; Neseî, *Sünen*, c.VI, s.23, no:3136; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.931, no:2783; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.392, no:19511; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.X, s.493, no:4636; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.66, no:486; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XIII, s.188, no:7253; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.V, s.268, no:9567; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.167, no:18325; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.16, no:4344; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.V, s.98; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.195, no:553; İbn-i Ebî Âsım, *Cihad*, c.II, s.588, no:242; Dâra Kutnî, *İlel*, c.VII, s.227, no:1311; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.486, no:7428, 7429; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.472, no:10493; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1557, no:2560; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXI, s.110, no:23091.

⁵ Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1513, no:1905; Neseî, *Sünen*, c.VI, s.23,

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ
أُسْتُشْهِدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَتَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا
عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ
قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ هُوَ جَرِيءٌ
فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ
فِي النَّارِ

(*Inne evvele'n-nâsi yukdà yevme'l-kiyâmeti aleyhi racülünni'stüşhide*) “Kıyamet günü aleyhine hükmolunacak halkın birincisi, şehid edilen bir adam olacaktır. (*Feütiye bihî*) O kimse, Allah-u Teâlâ'nın huzuruna getirilir. (*Fearrafehû ni'metehû*) Allah ona verdiği nimetleri bir bir anlatır. (*Fearafehâ*) O da bunları bilir ve hatırlar.

(*Kàle*) Allah-u Teâlâ: (*Femâ amilte fîhâ*) “Bu nimetlerin arasında ne yaptın?” diye sorar.

(*Kàle*) O kişi: (*Kateltü fîke, hatte'stüşhidtü*) “Senin rızan için savaştım ve nihâyet şehid oldum.” diye cevap verir.

(*Kàle*) Onun üzerine Allah-u Teâlâ Hazretleri

no:3137; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.321, no:8260; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.III, s.134, no:896; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.17, no:4345; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.489, no:7441; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.LI, s.91, no:10771; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.470, no:7470; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.VIII, s.434, no:7632; *Tergîb ve Terhîb*, c.I, s.28, no:28.

herkesin kalbini, niyetini çok daha iyi bildiği için buyuracak ki:

(*Kezebte*) Yalan söyledin, senin sözün doğru değil! (*Velâkinneke kâtelte lien yukâle: Hüve cerîün*) Fakat sen, senin hakkında ‘Ne kahraman adam!’ desinler diye savaştın. Gösteriş yapmak için, fiyaka yapmak için, başkalarına kendini beğendirmek için o savaşa girdin. (*Fekad kîle*) Nitekim denildi de.

(*Sümme ümira bihî, fesuhibe alâ vechihî, hattâ ülkıye fi’n-nâr*) Sonra emredilir, o kişi yüz üstü sürüklenerek cehenneme atılır.”

Halbuki, bir savaşta öldü. Müslümanlarla kâfirler arasında yapılan bir savaşta öldüğü halde...

Demek ki, muhterem kardeşlerim! Amel-i kalbî, kalbin durumu ve davranışları son derece önemli... Ve bütün ibâdetlerin rûhu ve özü, insanın kalbindeki, gönlündeki, kafasındaki, aklındaki duygulara ve niyetlere dayanır. Ve bu sahih olduğu zaman, Allah için makbul olduğu zaman, kabul edilebilecek bir niyet olduğu zaman ibadetler kabul ediliyor. Aksi takdirde kabul olunmuyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri, her yaptığımız işi kendisinin rızası için yapmaya cümlemizi muvaffak eylesin...

Bize büyüklerimiz hangi prensibi öğretmişler:

إِلٰهِيْ اَنْتَ مَقْصُوْدِيْ وَرِضَاكَ مَطْلُوْبِيْ

(*İlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlubî*) “Yâ

Rabbi, benim muradım, maksûdum sensin! Ben senin rızânı kazanmak istiyorum. Seni bilmek, seni bulmak, sana dayanmak, sana ermek istiyorum. Yaptığım her şeyi, sırf senin rızânı kazanmak düşüncesiyle yapıyorum.” Böyle olursa; bu hâlis, katıksız bir niyet oluyor. Allah, böyle bir ameli kabul ediyor.

Ama, işin içine ticâret girdiği zaman, menfaat girdiği zaman, gösteriş girdiği zaman, zevk ve keyf girdiği zaman; o zaman kıymeti olmuyor.

d. Tevazu Eden Yükselir

Tasavvufu tarif etmiş evliyâullahın büyüklerinden birisi, diyor ki:

“—Allah’ın emirlerinin ve yasaklarının ağırlığı altında — hoşuna gitse de, gitmese de— sabretmek...”

Tasavvuf bu! Zevk alsa da, almasa da... Zevki için değil yâni, Allah emretmiş olduğu için yapmak...

O bakımdan, burada haccettik; Allah kabul eylesin... Mutlaka nice nice noksanlıklarımız vardır. İlmimiz az, gayretimiz az, etrafımızdaki imtihanlar fazla... Sabrımız az, dayanamıyoruz. Önümüze geçerse kızıyoruz, iterlerse kızıyoruz... Arabaya çarparlarsa kızıyoruz, önünü keserlerse kızıyoruz, yolda fazla kalırsak kızıyoruz, güneşte beklersek kızıyoruz... Vaad edilen şey anında olmadı diye kızıyoruz. Eksiklerimiz, kusurlarımız çok fazla; bunu itiraf ediyoruz.

سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ يَا مَعْبُودَ

(Sübhâneke mâ abednâke hakka ibâdetike yâ ma'bûd!) “Yâ Rabbi, seni tesbih ederim, sana hakkıyla ibadet edemedik!” Bunu biliyoruz.

Şeyh Sâdî'nin güzel bir mâzereti var, diyor ki Farsça bir şiirinde, tavsiye ediyor okuyucularına:

بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر بدرگاه

خدای آورد ورنه سزاوار خداوندیش

کس نتواند که بجای آورد

Bende hemân bih ki zi taksîr-i hîş Özür bedergâh-ı hudâ âvered; Verne sezâvâr-ı hudâvendiyeş Kes netevâned ki becâ âvered.

“—Kul hatasını itiraf etsin, boynunu büksün, Allah'tan af dilesin, acizliğinin farkında olsun. Çünkü Allah'ın dergâhına lâayk ameli kimse yapamaz!”

Cenneti kazanmaya gerçekten, zorunlulukla sebep olacak bir ameli kimse yapamaz. Kimse ameliyle cennete girecek değil...

Amellerin fâidesi vardır; çünkü, yapamadığı zaman vebâli vardır. Hac üzerine farz olur da bir insan, hacca gelmezse, vebal altında kalır. Hac-cı yaptığı zaman, bu vebalden kurtulmuş oluyor.

Fakat amellerin bir tehlikesi daha vardır: Ameli yaptıktan sonra, “Ben şu ameli yaptım!” diye insanın kendine güvenmesi ve ibâdetine mağrur

olması... Bu da bir hatâ, bu da bir kusurdur. Bu da Allah'ın sevmediği bir şeydir.

Onun için, Allah-u Teâlâ Hazretleri şu dâr-ı imtihanda, şu dünyada bizi, bir hatâdan kurtulup öteki hatâyâ düşen kullardan etmesin... Her türlü hatalara karşı uyanık olup, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin dâimâ rızasını düşünüp, dâimâ kendisinin hakîkî halini, aczini, eksikliğini, kusurluluğunu bilip tevâzu üzere olanlardan eylesin...

Hacı oldum diye fahretmeye lüzum yoktur, övünmeye lüzum yoktur. Halvete girdim diye, şeyh oldum diye, tarikat vazifelerini bitirdim diye böbürlenmeye lüzum yoktur. Ramazan'da teravihleri kıldım, oruçları tuttum filân diye böbürlenmeye lüzum yoktur. Büyüklerimizden bir tanesi, Berat Gecesi'nde sapsarı bir benizle çıkmış. Demişler ki:

“—Hayrola, hasta mısın, niye böyle allak bullak olmuş yüzün? Betin benzin atmış, sararmış solmuşsun.” Demiş ki:

“—Günahlarımı biliyorum, işledim. Hafızamda var, hatıramda var, biliyorum ki işledim. Ama, o günahların Allah tarafından affedilip edilmediğini bilmiyorum. Evet, iyilikler, ibadetler de yaptım ama; onların da, Allah tarafından kabul edilip edilmediğini bilmiyorum. Ne ibadetlerimin kabul edildiğini biliyorum, ne de günahlarımın affedildiğine dair bir garantim var ! Ben sararıp solmayayım da kim sararsın solsun? Ben üzölmeyeyim de kim üzölsün?” demiş. Demek ki insan emrolunduğu vazifeleri yapacak, amma

ibadetine de mağrur olmayacak. Haddini bilecek, hakîkî tevâzuu elinde tutacak.

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ

(حل. عن أبي هريرة)

(*Men tevâdaa li'llâh, refeahu'llâh*)⁶ “Kim Allah rızası için tevâzû ederse, Allah onu yükseltir.”

Mütevâzî olacak ve Allah'tan rahmetini isteyecek.

Bâyezid-i Bistâmî Efendimiz (*Kaddesa'llâhu Sirrahu'l-Azîz*)'in bir davranışı beni çok etkilemiştir. Okumuştum bir kitapta... Otuz sene yaya hacceylemiş Bâyezid-i Bistâmî... Yaya hac etmek, çok büyük bir mükâfat kazandırıyor insana...

Bu sene de Kafkasya'nın Çeçenistan'ından yaya hacca gelen kardeşlerimiz var... Tebük emiri

⁶Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.139, no:4894; Hz. Aişe RA'dan. Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.276, no:8140; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.219, no:335; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.II, s.110, no:504; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.129; Hz. Ömer RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.277, no:8144; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.46; Ebû Hüreyre RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.76, no:11742; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.358, no:1109; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XII, s.10; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.XIII, s.333, no:35808; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXI, s.438; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.202; Selmân-ı Fârisî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.112, no:5730, 5735-5738; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.242, no:2445; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XX, s.179, no:21841-21844; RE. 414/5.

bunları karşılamış bir yerde... “Bu mübareklerin gönlünü alayım, duasını alayım.” diye ziyâfet filân hazırlatmış. Yemekten sonra demişler ki Tebük emirine:

“—Bizi arabayla aldığın yere götür! Bu kadar yeri beleş araba ile gelmiş olmayalım. Aldığın yere götür, oradan yürüyeceğiz.” demişler.

Araba tahsis etmek istemiş, kabul etmemişler. Niye? Her adımını için yetmiş Mekke hasenesi var.

Diyorlar ki:

“—Yâ Rasûlallah, Mekke hasenesi nedir?”

“—Mekke hasenesi, başka yerlerdekilere göre yüz bin mislidir.” buyuruyor.

Mekke'nin şânındandır, Kâbe-i Müşerrefe'nin şânındandır ki, burada kılınan bir namaz yüz bin misli oluyor. Adımda Mekke hasenesi... İstanbul hasenesi, Konya hasenesi değil, Mekke hasenesi olunca, o da yüz bin misli oluyor. Yetmiş Mekke hasenesi var bir adımına; yâni yedi milyon İstanbul, Konya hasenesi bir adımına... O adımların ne kadar çok olduğunu düşünün ve sevabın ne kadar büyük olacağını düşünün!

Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin de otuz sene böyle Bistam'dan, Horasan'dan yaya haccettiğini düşünün; ne muazzam sevap! Hem de kendisi kuvvetli hafızmış, her gün bir defa hatim indirirmiş. Arafat'a çıkmışlar, vakfeye durmuşlar. İçinden gönlüne gelmiş ki:

“—Yâ Bâyezid, ne mutlu sana! Otuz sene yaya haccettin ve her gün de Kur'an-ı Kerîm'i hatmeyledin. Öf be, ne sevaplar kazandın!”

gibi içinden böyle bir duygu, bir söz, bir ses...

Hemen toparlamış kendisini... Arkasından ameline güvenmek tehlikesi var... Yaptığı ibadetine güvenmek tehlikesi görülüyor bu sözün, bu duygunun, bu düşüncenin içinden... Nefsinden veya şeytandan bir vesvese bu, içerden... Anlamış onu... Etrafındaki hacılara demiş ki:

“—Ey cemaat! Otuz yıl yaya haccettim, her gün Kur’an-ı Kerim hatmederek... Bunları satıyorum, var mı alan?”

Herkes birbirlerine bakmış:

“—Bu şeyh delirdi mi, aklını mı oynattı? Sıcak başına mı vurdu, güneş mi çarptı?” filân.

Bir şey dememişler. Çörekçinin biri demiş:

“—Tamam, ben alıyorum!”

Üç tane çörek almış:

“—Verdim sana haccın sevaplarını!” demiş.

Aldığı çörekleri de, orada bir zayıf köpek varmış, kenarda kuyruğunu oynatıp duruyormuş. Atmış, o köpeğe yedirmiş.

Elinde ne sevap kaldı, ne çörek kaldı; hepsi gitti. O zaman kendi içine dönmüş, demiş ki:

“—Söyle bakalım, ey benim zâlim nefsim, şimdi nereye güveneceksin? Ne haccın kaldı, ne hatmin kaldı; hadi bakalım şimdi nereye güveneceksen güven! Allah’ın rahmetinden başka güveneceğin yer mi var?” demiş.

Büyüklerin dikkat ettiği şeylere bakın!

Bir büyüğümüz, otuz sene imamın arkasında

namaz kılmış camide... Sevap önce imama iner, ondan sonra onun arkasına gelir. Sonra sağına, soluna, sağına, soluna giderek birinci saf tamam olur. İkinci safın ortasına gelir, sağa sola tamam olur...

Sevap böyle tevzî edilir.

İmamın hemen arkasında otuz sene namaz kılmış. Bir gün hastalanmış, abdest almak uzun sürmüştü; tâ pabuçların bırakıldığı arka safta kalmış. Çok utanmış, kendisine ar olmuş bu:

“—Eyvah! Şimdi benim otuz senedir imamın arkasında namaz kıldığımı bilen insanlar, beni böyle en arkada; haylazların, kaytarıcıların namaz kıldığı yerde, en sonda gelip yetişenlerin namaz kıldığı yerde beni görürlerse ne olur?” diye utanmış böyle...

Sonradan aklını bir toparlamış:

“—Yâ, ben bundan ne diye utanıyorum? Haa, demek ki benim otuz yıldır imamın arkasında namaz kılmam, halktan utandığım içinmiş, ayıplamasınlar diyeymiş... Otuz yıldır benim bu amelimi Allah kabul etmemiştir; çünkü, ben halk için kılmışım!” demiş, otuz yıllık namazı ödemeye başlamış.

İşte kalbin duygularına dikkat, nefsi terbiye ve şeytanın vesveselerine karşı tedbir... Büyükler böyle çalışmışlar, böyle yapmışlar.

Birisi dört bin altın mirasa konmuş. Dört bin altını keselerin içinde getirmiş, şeyhine teslim etmiş:

“—Yâ şeyh, buyur! Nereye sarf edersen sarf et!

Bu bana helâldir, babamdan miras kalmıştır.” demiş.

Şeyhi çok memnun olmuş. Etrafında fukara dervişler var, yapılacak hizmetler var... Cami yapılacak, medrese yapılacak, aş pişecek, açlar doyurulacak, işler yapılacak... Çok sevinmiş. Vaazında demiş ki:

“—Ey cemaat! Ne cömert insanlar var! İçinizden filânca kardeşiniz kendisinin mirastan gelen helâl dört bin altınını çıkarttı, bağış olarak işte tekkemize verdi.” demiş.

Bu delikanlı ayağa kalkmış, demiş ki:

“—Hocam bir dakika! Ben vermiştim bunu ama, sonra annem bir kızdı bir kızdı, hiç razı olmadı. Çok mahcubum, özür diliyorum. Sen o paraları bana geri ver!” demiş.

“—Olur. Madem annenin gönlü râzı değil, al!” demiş, keseleri vermiş adama...

Cemaat gittikten sonra, delikanlı gitmiş hocaya demiş ki:

“—Hocam, beni affeyle, kusuruma bakma! Ben bu paraları Allah rızası için verdim. Sen ise, ‘Şu kadar para verdi, şu kadar cömert, bu kadar cömert!’ diye beni cemaate ifşâ ettin. Şöhret olmasın böbürlenme olmasın diye öyle dedim. Al, keseler senin; sözüm söz! Nerede kullanırsan kullan ama, ne olur beni başka yerde ifşâ etme!”

Bazısı da hayır yapıyor, adını söylemiyor. İşte tasavvuf bu... Her amelin, her ibâdetin, her işin böyle yapılması lâzım! Bir insan bir işi Allah için yaparsa, *fî sebîli’llâh* yaparsa, *hasbeten*

li'llâh yaparsa; o zaman sevabı olur. Allah'tan gayrisi için yaparsa, sevabı olmaz.

Hazret-i Ali Efendimiz yatırdığı müşriki kesmedi, yüzüne tükürdü diye...

“—Niye kesmedin beni? Yatırdın işte, öldürecektin, niye öldürmedin?” diye sordu müşrik.

“—Ben seni Allah için öldürecektim ama, en son anda yüzüme tükürdün, sinirlendirdin beni... Şimdi öldürsem, hıncım için öldüreceğim seni... Onun için kalk, nereye gidersen git, defol karşımdan!” dedi. Öyle deyince, adam:

“—Bu ne muazzam ihlâs, bu ne güzel duygu!” diye müslüman olmuş.

e. Abdullah ibn-i Mübârek Rh.A

Abdullah ibn-i Mübârek Hazretleri'ni yine anayım burada... Her zaman anıyorum ve çok seviyorum. Allah şefaatlerine erdirsin... Türk asıllı, Horasanlı... İmâm-ı A'zam'la filân görüşmüş, eski devrin insanı... “*Kitâbü'z-Zühd ve'r-Rekaik*” adlı eserini de biz bastırdık, mecmuamızın abonelerine hediye veriyoruz.

Şimdi, bu mübârek zât bir sene hacca gidermiş, bir sene cihada gidermiş, bir sene ticâret yaparmış. Hacca gidiyor; çünkü, haccetmek çok sevap... Ertesi sene cihada gidiyor; çünkü, cihad da bazan hacdan sevap, bazan haccın arkasından ona yakın sevabı olan bir şey... Hiç hac etmemiş bir insanın haccetmesi, yirmi gazâdan daha efdal... —Bir rivâyette on, bir rivâyette yirmi; *aşren* veya *ısrîn*.— Yirmi defa

gazâyâ gitmekten daha efdal, hacca gitmemiş insanın hac vazifesi yapmak için gelmesi... Ama hac vazifesini yapmış bir insanın gazâyâ gitmesi, hacca gitmesinden efdaldır.

Bu efdaliyet yakınlığından dolayı, bir sene hacca gidiyor mübârek Abdullah ibn-i Mübârek, bir sene gazâyâ gidiyormuş. Bir sene de ticâret yapıyormuş, o da sevap olduğu için... Çünkü, Peygamber SAS Hazretleri bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:⁷

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّنَ وَالصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(ت.ك.قط. عن أبي سعيد)

(*Et-tâcirü's-sadûku'l-emîn*) “Doğru sözlü, güvenilen vasıflı, doğru özlü bir tüccar, (*mea'n-nebiyyîne ve's-sıddîkîne ve's-şühedâi yevme'l-kıyâmeh.*) Peygamberlerle, sıddîklarla ve şehidlerle beraber olacak kıyamet gününde...” Yâni, Arş'ın gölgesinde gölgelenecek; halkın arasında sıkıntı, izdiham içinde olmayacak; başı kabak, tepesinde güneş, ter dökmeyecek. Arş'ın gölgesinde nurdan minberde oturacak. Ticareti de, sevap olduğundan yapıyor, dünya için yapmıyor. Hac sevap olduğu için, bir

⁷ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.471, no:1130; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.III, s.7, no:18; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.322, no:2539; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.449; Abd ibni Humeyd, *Müsned*, c.I, s.299, no:966; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VI, s.16; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.IV, s.29, no:1314; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.IV, s.7, no:9217; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.294, no:941; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XI, s.394, no:11046; RE.197/4.

sene hacca geliyor... Cihad sevap olduğundan bir sene cihada gidiyor... Ticaret de sevap olduğundan, başkasına yük olmayıp, kazanıp sarfetmek iyi olduğundan, bir sene de ticaret yapıyor. Bir sene niyet etmiş Horasan'dan haccetmeye... Tabii:⁸

الْجَارُ قَبْلَ الدَّارِ وَالرَّفِيقُ قَبْلَ الطَّرِيقِ

(الديلمى، خط. فى الجامع عن على)

(*El-câru kable'd-dâr.*) “Ev almadan evvel komşu lâzım insana... (*Ve'r-refîk, kable't-tarîk.*) Yoldan evvel de yol arkadaşı lâzım!” Onun için, Abdullah ibn-i Mübârek'in hacca gideceğini duyan yakınları, açıkgözler demişler ki:

“—Hocam, biz de bu hacca gelmek istiyoruz. Biz de katılabilir miyiz senin kafilene?”

“—Olur.” demiş. “Bir şartım var yalnız: Herkes hac masrafının kesesini bana verecek, bütün masrafları ben yapacağım! Yolda öyle el tutmak, bilmem ne yapmak, ben vereceğim diye kavga gürültü bir şey yok; bir merkezden bütün masraflar görülecek.” demiş.

“—Tamam hocam, olur!” demişler. Herkes hac masraflarını kesenin içine koymuş. Ab-

⁸Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.119, no:2624; Hz. Ali RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IV, s.268, no:4379; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.412, no:709; Ebü's-Şeyh, *el-Emsâlü fi'l-Hadîs*, c.I, s.274; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.I, s.25, no:27; Râfi' ibn-i Hadîc RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.115, no:44103; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.300, no:13534; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.179, no:531; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VI, s.64, no:4707 ve c.XII, s.60, no:11435.

dullah ibn-i Mübârek Hazretleri, “Ahmed’in, Mehmed’in... bilmem kimin kesesidir.” diye üzerine yazıp, hepsini herkesin gözü önünde bir sandığa koyup yerleştirmiş. Yola çıkmışlar. Yolda kaldıkları şehirlerde kervansaray parası, develerinin otları, atlarının yiyecekleri, arpaları... Bağdad’a gelmişler. “Buradan ne hediyeler alacaksınız, listeler verin!” demiş. Listelerin, eşyaların alınması... Medine’ye gelmişler; hurmalar, ve sâireler... Mekke’ye gelmişler, oradaki şeyler... Haccı yapıp dönmüşler. Tek elden masrafların hepsi bitmiş.

Abdullah ibn-i Mübârek, hacdan döndüğü zaman bir ziyâfet çekmiş; bütün hacı arkadaşlarını çağırmış konağına... O bölgenin en namlı yemeklerini yaptırmış. Yâni, pek çok kimsenin tadını bilmediği, tadamadığı kıymetli yemeklerle bir ziyâfet çekmiş hacı arkadaşlarına... Tamam; hacdan sonra ziyâfet de bitti. Ondan sonra sandığı getirmiş ortaya... Herkesin ismi yazılı kesesini eline iâde etmiş.

Kimsenin parasını almadı. Kendisiyle haccetmek isteyen insanların hepsinin parasını kendisi çekti. Dırdır da yaptırmadı kimseye...

Kendisi çok büyük bir silâhşör, önüne geleni deviren usta bir savaşçı... Çok kahraman bir adam, efsânevî bir adam... Hayatını okusanız, seveceğiniz bir insan...

Bir kâfir mübâriz silâhşörle mücadeleye tutuşmuşlar. Görmüşler birbirlerini yolda veya çayırda, teke tek... Uğraşmışlar, uğraşmışlar, birbirlerini yenememişler. Ne Abdullah ibn-i

Mübârek onu yenebiliyor; ne de kâfir, Abdullah ibn-i Mübârek Hazretleri'ni alt edebiliyor.

Bakmış, öğlenin vakti geçecek; demiş ki kâfire: “—Ben ibâdet edeceğim, namazımın vakti geçiyor. Mola verelim savaşa!” demiş.

Kâfir:

“—Olur. Senin ibâdetin varsa, benim de ibâdetim var. Tamam!” demiş.

Çekilmişler birbirlerinden... Bu, derede abdestini almış, namazını kılmış. Kâfir de öbür tarafta, kendisinden uzakta... O da kendisine göre ibâdetini yapıyor.

Abdullah ibn-i Mübârek namazdayken, kendi kendine:

“—Bunu ben atının üstünde iken, bir tarafa kıstırıp öldüremedim. Şimdi aşağıda buna ben saldırayım... At yok, bir şey yok; nasıl olsa haklarım, elimden kaçırtmam bu sefer!” diye düşünmüş.

Fakat, gönlüne; *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

(الإسراء: ٤٤)

(*Inne'l-ahde kâne mes'ûlâ*) ayet-i kerîmesi doğuvermiş. “Allah, bir insanın yaptığı akid, söz ve anlaşmaya riâyet edilmesini ister, vefâ gösterilmesini ister. Vefâ gösterilmediği zaman, mes'ul tutar o kimseyi!” (İsrâ, 17/34) mânâsına bu ayet-i kerîme gelince; “—Niye bu ayet benim

hatırıma getirildi?” diye bir düşünmüş. Allah demek istiyor ki:

“—Sen onunla ibâdet için mola verdin. Böyle bir niyet değiştirip de ona saldırman doğru olmaz!” demek istiyor.

Gönlüne o ayetin gelmesi, Allah tarafından kendisine bir ikaz... Başlamış ağlamaya:

“—Eyvah, hata ettim ben! O düşüncemle hata ettim ben; Allah da beni ikaz ediyor. Çok berbat ettim işi... Ben buraya Allah’ın ecrini, sevabını, rızasını kazanmaya gelmişim. Şimdi Allah’tan azar işittim. ‘Vefâlı ol! Niye vefâlı değilsin?’ diye azar işittim. Yazık ettim, tüh... Bilemedim, yanlış düşündüm.” diye başlamış ağlamaya...

Kâfir de uzaktan öyle bakıyor, kolluyor. Emin olur mu, savaştığı adam...

“—Ne yapıyorsun be?” demiş ona... O da demiş ki:

“—Senin yüzünden Allah beni azarladı.” “—Nasıl azarladı?”

“—Ben, ‘Sana saldırayım!’ diye düşündüm. Allah da, ‘Ahdine sadık ol!’ mânâsına bir ayet-i kerîmeyi bana hatırlattı.” demiş.

Bu sefer adam heyecanlanmış, duygulanmış:

“—Bu bir hak dindir.” demiş. “Siz niçin çarpışıyorsunuz, ben anladım.” demiş.

Kelime-i şehâdet getirmiş, müslüman olmuş.

İşte muhterem kardeşlerim, bu misallerle şunu

anlatmak istiyorum ki:⁹

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ
إِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

(م.ه. حم. عن أبي هريرة)

(*Inna'llàhe lâ yenzuru ilâ suveriküm ve emvâliküm*) “Allah sizin boyunuzun posunuzun güzelliğine, endâmınızın mütenâsib olmasına, elbisenize bakmaz; paranıza bakmaz, maddî mevkiinizin, makamınızın yüksek olmasına bakmaz. (*Velâkin innemâ yenzuru ilâ kulûbiküm ve a'mâliküm*) Lâkin gönüllerinize ve amellerinize bakar.”

Gönül Çalab'ın tahtı, Çalab gönüle bahtı.

Yunus Emre de böyle diyor, Türkçe ifade ediyor.

Allah insanın elbisesine, üniformasına bakar mı? General diye itibar eder mi? Paşa diye itibar

⁹ Müslim, *Sahîh*, c.XII, s.427, no:4651; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.XII, s.173, no:4133; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.284, no:7814; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.120, no:394; Beyhakî, *Şua-bü'l-İman*, c.VII, s.328, no:10477; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.272; İshak ibn-i Râhavyeh, *Müsned*, c.I, s.369, no:379; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.140, no:264; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.166, no:614; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.70, no:69; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.326; Hatîb-i Bağdâdî, *el-Müt-tefik ve'l-Müteferrik*, c.III, s.217, no:1352; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.98; Ebû Hüreyre RA'dan.

Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.540, no:1544; Yahyâ ibn-i Ebî Küseyr Rh.A'ten.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XVIII, s.193; Ebû Ümâme RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.23, no:5262; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VIII, s.143, no:6995; RE. 92/4.

eder mi? Padişah diye itibar eder mi? Çok zengin diye itibar eder mi? Vali diye itibar eder mi? Çok güzel diye itibar eder mi? Şampiyon, reis, dünya güzellik birincisi... diye itibar eder mi? Etmez. Nesine bakar? İnsanın gönlüne bakar, duygularına bakar, düşüncelerine bakar.

Onun için, büyüklerimiz duygularını murakabe altında, kontrol altında, dâimâ böyle teftiş altında tutmuşlar ve ona riâyet etmeğe gayret etmişler.

f. Her Zaman Uyanık Olmak

Onun için, Nakşî tarikatımızın prensipleri arasında, “*Hûş der dem.*” prensibi vardır. Her nefes alışta uyanık olmak, gafil olmamak, şuurlu olmak... Birinci prensibimiz budur bizim... Hiç bir nefesi gafil alıp vermemek, her nefeste Allah’ın kendisini gördüğünü, kendisinin Allah’ın karşısında bir kul olarak davranmakta ve yaşamakta olduğunu, söylediği sözü Allah’ın duyduğunu, içindeki niyetini Allah’ın bildiğini düşünmesi... Allah’tan ve kendisinin kontrol altında olduğundan gafil olmaması... Nakşî tarikatının prensibi budur.

O bakımdan biz de Allah’ın nazargâhı olan gönlümüzü, aklımızı, müfekkiremizi, düşünme mekanizmamızı, niyet mekanizmamızı kontrol etmeye –bu büyüklerimiz gibi– alışmalıyız.

Amellerimizin zâhirî evsafını ve şartlarını güzel yapmak zorundayız. Haccı ve umreyi farzlarına, vaciplerine, sünnetlerine, âdâbına uygun yapmağa çalışıyoruz. Tavaf yedi defa olacak, şu taraftan olacak, şöyle olacak... Şu dualar edilecek...

Açıyor, kekeleye kekeleye dua okuyor bizim hacı baba, tavaf yaparken... Yanından geçerken duyuyorum; okuduğunu da yanlışı söylüyor. Mânâsını da bilmiyor. Yâhu bırak şu kitabı... Göz yaşı dök!

Adam Kâbe'nin karşısına geçmiş, başlamış ağlamaya...

“—Niye ağlıyorsun?” demişler.

“—Beytullah karşımda, Allah nerede? Beytullah, Allah'ın evi... Onu görüyorum da, niye ben Allah'a eremedim; ona ağlıyorum.” demiş.

Yunus Emre'nin bir ilâhisini okuyor kardeşlerimiz:

*İhram bezini belime, Sarsam ağlayu ağlayu...
Medine'de Muhammed'i, Görsem ağlayu ağlayu...*

“—Biz ihrama girerken ağladık mı?” diye düşündüm de, Yunus Emre nerede, biz nerede? Adam heyecandan, adam zevkten, adam sevinçten, adam hürmetten, adam şevkten, Kâbe yollarında kumlara bata çıka gitmek aşkından, ihram bezini beline bağlarken ağlıyor... Biz ağladık mı? Nerede onların duyguları, iç alemlerinin zenginliği; nerede bizim halimiz?

Evet, dış şartlar önemli ama, bu zahir... Bir de bunun iç şartları var; iç şartı da bâtın... Bir kalıp, beden; bir kalb, yâni gönül... Tasavvuf, gönlü ele alan bilim dalı... Fıkh-ı zâhir; ilmihal kitaplarında yazılan abdestin âdâbı, namazın âdâbı, haccın âd âbı, zekâtın âdâbı, ahkâmı, erkânı... vs. Bunların hepsi lâzım; çünkü,

Efendimiz emretmiş.

Abdest alırken yüzünü yıkıyor; sonra, eline suyu alıyor sakallarını da hilalliyor. Yâni, arasına parmaklarını sokuşturuyor, oraya gitmesini de sağlıyor. Sonra diyor ki: (*Hâkezâ emeranî rabbî.*) “Rabbim bana böyle yapmamı emretti.” O da önemli...

Dış şartlar, zâhir hiç önemsiz değil, zâhir bâtınla ilişkili... Ama, bâtın çok daha önemli... Çünkü, Allah insanın dışına bakmıyor, gönlüne bakıyor. Mühim olan o...

Keşke insan bunları İstanbul’da iken, Türkiye’de iken otursa, öğrense, düşünse, çalışsa da, ihram bezini beline ağlaya ağlaya bağlasa... Kâbe yollarına öyle aşk ile, şevk ile düşse de; hiç bir anını, hiç bir zamanını mâlâyânî ile geçirmese... Yalan yanlış bir tarzda, kavga ile, gürültü ile, cedelle, ve sâireyle geçirmese...

Allah-u Teâlâ Hazretleri, tevfikini bizlere refîk eylesin... Ömrümüzü rızâsı yolunda, sevdiği amelleri işleyerek geçirmeğe muvaffak eylesin... Ümmet-i Muhammed için fâideli işler yapmamızı, fâideli olmamızı nasîb eylesin...

Vefâtımızdan sonra da defter-i a’mâlimizin kapanmamasına sebep olan hayrât ü hasenât ve sadaka-i câriyeleri te’sis ederek, öldükten sonra da sevap kazanmamıza sebep olacak eserler bırakarak ahirete göçmemizi nasîb eylesin...

Bir hacc-ı mebrûr yaptıktan sonra, makbul güzel bir hac yaptıktan sonra, insan günahlardan pak oluyor. O zaman, iş yeniden başlıyor; yâni, yeni bir defter açılıyor. Eski defterler kapanıyor,

affediliyor. Bu yeni defter-i a'mâlimizi; tertemiz, pırıl pırıl, kirlenmemiş, karalanmamış, rezil olmamış, yırtılmamış, bozulmamış sayfayı bundan sonra, bu hacda kazandığımız güzel tecrübeler ve mânevî derslerle, ibretlerle rızâsına uygun geçirmeyi nasîb etsin...

Siz biliyor musunuz, Hacerü'l-Esved'e istilâmın mânâsı nedir? Kalabalıkta ona uzaktan selâm vermek, تنها ise gidip elini onun üstüne koymak ve öpmek; bunun mânâsı nedir? Hacerü'l-Esved'i istilâmın mânâsı, Allah-u Teâlâ Hazretleri'yle musafaha yapmak demektir.

Onun için, millet orada birbirini kırıp geçiriyor. Ama, uzaktan da olur o... Halka ezâ vermemek daha güzel...

فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ

(البقرة: ١٩٧)

(*Felâ refese velâ fusûka velâ cidâle fi'l-hac*)
[Hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur.]
(Bakara 2/197)

“—Hacda cidâl yok!” bu ayetin emri... Uzaktan istilâm da câiz... Efendimiz SAS, devede iken deyneğini işaret ederek istilâm ederdi. Selâm uzaktan da olur.

Ama, şunu iyi bilelim ki, biz Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin sanki böyle, elini tutup musafaha yapmış insanlarız. Tüylerimizin diken diken olması lâzım!

Secde ne demek? “Secde, Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin ayaklarına kapanmaktır.” diyor hadis-i şerifte... Bunlar beni çok duygulandırıyor. İnsan bildiği şeylerden bir takım şeyleri anlar. Hiç bir kimsenin ayaklarına kapandık mı biz?

O rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar!

Evelallah, müslümanın başı kimsenin önünde eğilmez! Kimseye eyvallahımız yoktur. Ölsek bile öyle şey yapmayız. Kimsenin ayağına kapanmamışız. Ama secde, Rahman’ın huzurunda öyle bir mânâ taşıyor. Ne kadar güzel... Ne kadar, insanın tüylerini diken diken eden bir şey... Allah bizi secdeden, namazdan, niyazdan, ibâdetten ayırmasın...

O Hacerül Esved’i istilâm ne kadar güzel bir şey... O “*Lebbeyk, allâhümme lebbeyk*” demek ne kadar güzel bir şey... “Şu cihete, şu cihete, şu cihete...” diye Efendimiz elleriyle işaret ederek buyurmuş, “O hacı lebbeyk çektikçe, her yerden her varlık ona lebbeyk der.” diyor. “Lebbeyk’i niye az yaptık, niye çok yapmadık?” diye pişman oluyor insan, bu hadis-i şerifleri gördükçe... Mânâsı o kadar derin, o kadar yüksek...

Muhterem kardeşlerim! Hac muazzam, sembollerle dolu bir ibâdet... Sembolik tarafını çok iyi anlamak lâzım! Zahire takılıp kalmamak lâzım, şekilde boğulmamak lâzım... Şeklin arkasında gönlü çalıştırmak, haccın esrarını tatmak lâzım! Esrarındaki lezzetleri kavramak lâzım...

Kâbe’yi dönerken, öyle dönmek lâzım! Hacerü’l-Esved’i istilâm ederken, öyle istilâm etmek lâzım! Şeytanı taşlarken, öyle taşlamak lâzım!

“—Makbul taşlar, cennete yükseltilir. Kabul olmayan taşlar aşağıda kalır.” diyor Peygamber Efendimiz.

Sormuşlar Peygamber SAS’e:

“—Yâ Rasûlallah! Hazret-i İbrahim zamanından beri, bu şeytan burada taşlanıyor. Burada birikmiş taş göremiyoruz. Niye böyle?” demişler.

Buyurmuş ki:

“—Kabul olan taşlar yukarıya ref olunur, cennete kaldırılır.”

“—Bunun faydası ne, yâ Rasûlallah?”

“—Cennette o taşların faydasını göreceksiniz.” buyurmuş.

Aşağıda yığınla taş var... Demek ki, çoğu kabul olmuyor; Allah saklasın... İtişe kakışa, kavga gürültü, yalan dolan... Demek ki, birçok taş kabul olmuyor ki, orada yığın var.

İbrahim AS zamanından, Peygamber Efendimiz’in zamanına kadar o taşları toplamamışlar, başka yere taşımamışlar ki; sahabe-i kirâm o soruyu soruyor. Taşıma olayı adet değil ki, “Yâ Rasûlallah! Burayı bunca yıldır, asırlardır insanlar taş taşlarlar; niye burada bir birikme yok?” diye soruyorlar. “Çünkü, kabul olanlar cennete kaldırılır da ondan...” diyor Peygamber Efendimiz...

Çok muhteşem bir mevsim yaşadık. Çok büyük

hazine gibi kıymetli zamanları geçirdik. Kadrini bilemedik doğrusu... Ben şahsen doyamadım ve bilemedim diye üzülüyorum. Siz de Yunus Emre gibi, vedâ tavafını yapıp Medine'ye doğru ağlaya ağlaya gideceksiniz.

Allah tekrarını nasib etsin... Son ziyaret eylesin... Bundan sonra da nice nice defalar gönülle, duyguyla, tasavvufla, edeple, zerâfetle, kemâl ile haclar yapmayı nasîb eylesin...

Peygamber SAS Efendimiz buyurdular ki:¹⁰

¹⁰ Buhârî, *Sahîh*, c.II, s.629, no:1683; Müslim, *Sahîh*, c.VII, s.71, no:2403; Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.272, no:933; Neseî, *Sünen*, c.V, s.115, no:2629; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.964, no:2888; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.I, s.346, no:767; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.246, no:7348; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.131, no:2513; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IX, s.9, no:3696; Taberânî, *Mu'cemü'lEvsat*, c.I, s.278, no:905; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XII, s.11, no:6657; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.V, s.4, no:8799; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.III, s.120, no:12639; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.471, no:4091; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.343, no:8506; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.322, no:3608; Begavî, *Şerhü'sSünneh*, c.III, s.317; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.477, no:8956; Hamîdî, *Müsned*, c.II, s.439, no:1002; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.318, no:2425; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.I,

s.132, no:399; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IX, s.61; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'dDuafâ*, c.VI, s.223; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXIII, s.384; Ukaylî, *Duafâ*, c.II, s.124; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.309, no:630; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.147, no:2753; Ebû Hüreyre RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.325, no:14522; Taberânî, *Mu'cemü'lEvsat*, c.VIII, s.203, no:8405; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.480, no:4119; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, s.135; Ukaylî, *Duafâ*, c.I, s.141, no:173; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.4, no:11785, 11834, 12293-12295; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.164, no:11687, 11688 ve c.XIV, s.369, no:14515; RE. 201/8.

الْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

(خ. م. ت. ن. ه. حم. عن أبي هريرة؛ حم. طس. هب. عن جابر)

(*El-haccü'l-mebrûru leyse lehû cezâün ille'l-cenneh.*) “Makbul, mebrûr bir hac oldu mu, mükâfatı cennetten başka bir şey değildir.” Başka bir hadis-i şerif şöyle:¹¹

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَرُّ الْحَجِّ

قَالَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَطِيبُ الْكَلَامِ

(*Süile rasûlü'llah SAS*) Rasûlüllah SAS'e soruldu: (*Mâ birrû'lhac*) “Hacc-ı mebrûr nedir, nasıl olacak?” (*Kâle*) Buyurdu ki: (*İt'amü't-taàm*) “Yemek yedirmek.” Yâni, kesenin ağzını açacaksın! Millet burada kuruşun hesabını yapıyor:

“—İki riyal borcun var!” diyor arkadaşına...

Fesübhânallah! Başına çalınısın iki riyal... Ne olacak yâni, iki riyalin lafı mı olur? Fırsatı yakaladın mı, çek ziyafeti! Doyur! Fakire ver, arkadaşına ikram et!

¹¹ Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.658, no:1778; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.362, no:6618; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.262, no:10170; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.480, no:4119; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.238, no:1718; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.329, no:1091; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.23, no:11881; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.V, s.191, no:3964 ve c.XI, s.103, no:10349.

İkincisi: (*Ve tıybü'l-keîâm*) “Hoş bir şekilde konuşmak.” Nasıl konuşacak? Tatlı olacak, zarif olacak, edib olacak; gönül alıcı, gönül okşayıcı olacak... Hac, bu...

Başka bir rivayette de:¹²

قَالَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَإِفْشَاءُ السَّلَامِ

(*Kâle: İt'amü't-taâm, ve ifşâü's-selâm*)
“Yemek yedirmek ve selâmı çok etmek!” diye buyrulmuş.

Sen, “*Selâmün aleyküm!*” diyeceksin hacıya; o da sana, “*Ve aleyküm selâm*” diyecek. Duasını almış oluyorsun. Selâm, garantili dua almak demektir. Karşı taraf sana dua ediyor.

Bizim Almanya'daki bir işçi kardeşimiz, izin istemiş patronundan, buraya gelmiş ziyarete... Patronu demiş ki hacca gelirken:

“—Muhammed'e benden selâm söyle!”

O da, Medine'de Peygamber Efendimiz'in türbesini ziyâret ederken, gözünü kapamış:

“—Yâ Rasûlallah! Bilmiyorum bir gayrimüslimin selâmını sana tebliğ etmem doğru mu ama, selâm emanettir derler. Bizim Alman Hans, sana benimle selâm gönderdi Yâ Rasûlallah!” diye söylemiş.

“Vallahi hocam, Almanya'ya geri dönmeden, daha Türkiye'de iken Hans'ın müslüman

¹² Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.325, no:14522; Beyhakî, *Şuabü'l- İman*, c.III, s.480, no:4120; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.V, s.13, no:11834; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.165, no:11688.

olduğunu duyduğum.” diyor.

Rasûlüllah’ın “*Ve aleykes selâm!*” dediği insan küfürde kalır mı? Selâmın kuvvetine bakın! Allah gönüllerimize yumuşaklık versin... İrfan versin... İnsanı hakîkî insan yapan irfandır.

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ

(الاعراف: ١٧٤)

(*Ülâike kel enâmü belhüm edal.*) Yoksa insan, hayvanlardan daha sapıktır. Daha aşağıya, esfel-i sâfilîne düşer insan... İnsanı yükselten irfanıdır, imanıdır, âdâbıdır. Edebe riâyet eden makbul olur. Edebe riâyet etmeyen mahrum olur.

الطُّرُوقُ كُلُّهَا آدَابٌ

(*Etturûku küllühâ âdâbün*) Tarîkatlerin hepsi, edepler koleksiyonu demek...Yoksa, tac ile hırka olsaydı; yâni, giydiği kavuk, sardığı sarık, büründüğü cübbe olsaydı...

Dervişlik olaydı tâc ile hırka, Alırdık biz dahi otuza kırka!

Böyle demiş birisi alaylı bir tarzda... Kırk riyal verirdik, bir cübbe-harmaniye alırdık, Arap gibi olurduk... Bir de başına ager alırsın, sararsın... Tanıyamazsın bizim hacı babayı... Ne olmuş bu böyle? Bedevî şeyhi gibi olmuş. Parayla olur bunlar... Dış şekli kurtarmak mümkün; ama, dervişlik o değil...

Dervişlik; şeriatin emirleri, tarikatın incelikleri, kalbin amelleri, irfanın kaideleri üzere bir yaşam tarzıdır. Allah bize o güzellikleri nasîb etsin... Onları tattırsın, onları öğretsin... Öyle kullar eylesin...

Allah hepinizden râzı olsun... Haclarınız makbul olsun... Bayramlarınız mübârek olsun... Duadan unutmayın! Yolunuz açık olsun... Peygamber Efendimiz'e bizden selâm söyleyin!

El-fâtîha!

(Rasûl Derinpınar ilâhi söyledi:)

Ganî mevlâm nasîb etse, Varsam ağlayu ağlayu... Medîne'de Muhammed'i, Görsem ağlayu ağlayu...

Delil yapışsa elime, Lebbeyk öğretse dilime, İhram bezini belime, Sarsam ağlayu ağlayu...

Çevre yanı kesme kaya, El kaldırıp âmin diye, Arafat'daki vakfeye, Dursam ağlayu ağlayu...

Hüccâc döner yana yana, Ciğerim döndürdü kana, Şol zezemden kana kana, İçsem ağlayu ağlayu...Derviş Yunus der can ile, Kul olmuşum iman ile, Dilim zikr ü Kur'an ile, Varsam ağlayu ağlayu...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

03. 06. 1993 - Mekke

[Bütün HAC VE UMRE sohbetlerine PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)



SERVER
Kürsü

